

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หัวข้อ: หลักประชาธิปไตย
เรื่อง: วิถีประชาธิปไตยสู่การเมืองมิติใหม่เพื่ออนาคตของชาติ

จัดทำโดย
ดร. สุทธิพล ทวีชัยการ
รหัส 570240

เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ 2
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

วิถีประชาธิปไตยสู่การเมืองมิติใหม่เพื่ออนาคตของชาติ

ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ทำให้เราสามารถได้อยู่ร่วมกันได้ในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อทุกคน¹ วิธีการดำเนินชีวิตยึดหลักความเสมอภาค เสรีภาพ ภราดรภาพและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตย ถือว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันและอำนาจอธิปไตยต้องมาจากปวงชน² ไม่มีค่านิยมของประชาธิปไตยที่ตายตัวและได้รับการยอมรับจากสากล แต่ เป็นที่ยอมรับว่า ความเสมอภาคและเสรีภาพเป็นลักษณะสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ประชาชนทุกคนเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย และสามารถเข้าถึงอำนาจได้อย่างเท่าเทียมกัน เสียงลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนมีน้ำหนักเท่ากัน เสรีภาพของประชาชนได้รับคุ้มครองภายใต้กฎหมาย สิทธิขั้นพื้นฐานได้รับการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญและดูแลโดยระบบตุลาการที่เป็นอิสระ แต่ประชาธิปไตยมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นรูปแบบของตะวันตกซึ่งไม่อาจนำไปใช้ในประเศอื่น ๆ โดยไม่ปรับให้มีรูปแบบที่เหมาะสมกับประเทศนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่มหาตมะคานธีได้เคยกล่าวไว้ว่า “ฉันถือว่าประชาธิปไตยไม่สามารถพัฒนาโดยวิธีการใช้กำลังบังคับ จิตวิญญาณของประชาธิปไตยไม่สามารถมีใครบังคับให้เกิดขึ้นได้ มันจะต้องมาจากภายในของมันเป็นเอง”³

ความหมายของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นแนวความคิด มุมมอง พฤติกรรม ทักษะ ความรู้ ทศนคติและคำถามที่มีต่ออำนาจและการเมือง⁴

นักวิชาการจำนวนไม่น้อยทางด้านประชาธิปไตยเน้นความหมายตามรากศัพท์ของประชาธิปไตยอยู่ที่ “การปกครอง ‘โดย’ ประชาชน” ที่เป็นเช่นนี้เพราะแม้จะถือว่าอำนาจอธิปไตยที่เป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน แต่การปกครองนั้นจะเป็นประชาธิปไตยก็ต่อเมื่ออำนาจนั้นถูกใช้โดยประชาชน จะเป็นการใช้โดยตรงหรือโดยการผ่านตัวแทนที่ประชาชนเลือกมาอย่างเสรี เพื่อประโยชน์ของประชาชนเองก็ได้⁵

¹ <http://aceproject.org/ace-en/topics/ve/vea/vea01>

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 3

³ Dr. Hanns Schumacher, “Democracy and Globalization” ในหนังสือ 13 ปี กกต. นำการพัฒนาสู่วิถีประชาธิปไตยและการเมืองสมานฉันท์ , 2554, หน้า 175-177

⁴ เอกสารประกอบการฝึกอบรม มูลนิธิ Friedrich Naumann Foundation : FNS จัดทำโครงการ “เพิ่มประสิทธิภาพวิทยากรในการฝึกอบรมและจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้ง”

⁵ รศ. วิสุทธิ์ โปธิแทน, แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย, (พิมพ์ครั้งที่ 1), 2550, หน้า 2

กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือเน้นความหมายประชาธิปไตยว่าเป็นการปกครอง “โดย” ประชาชน แสดงให้เห็นความแตกต่างของการปกครองแบบประชาธิปไตยกับการปกครองแบบอื่น เพราะไม่ว่าความจริงจะเป็นอย่างไร ผู้ปกครองหรือคณะผู้ปกครองในระบอบใดๆ ย่อมอ้างเสมอว่าตนเองปกครอง “เพื่อ” ประชาชนทั้งนั้น หรือหากจะอ้างว่าอำนาจปกครองเป็น “ของ” ประชาชน แต่ไม่เปิดโอกาสอย่างเสรีพอสมควรให้ประชาชนตัดสินใจและยินยอมพร้อมใจอย่างอิสระด้วยตนเองในการปกครอง หรือในการเลือกผู้ที่จะมาเป็นผู้ปกครองแทนตนก็จะเรียกว่าเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยไม่ได้ เพราะประชาธิปไตยนี้ ประชาชนต้องเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของตนเองร่วมกัน ไม่ใช่ให้ใครก็ได้ที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้ยินยอมเห็นชอบอย่างอิสระมาปกครองเอง ไม่ว่าการปกครองนั้น จะดีแค่ไหนเพียงใดก็ตาม ฉะนั้น ประชาธิปไตยจึงถือว่าการปกครองที่เกิดและดำรงอยู่ จากการยินยอมพร้อมใจอย่างเสรีของผู้ถูกปกครองหรือประชาชน⁶

ฉะนั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วม กำหนดนโยบายเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในรัฐ ประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ให้ประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนทุกคน

รูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย⁷

การปกครองระบอบประชาธิปไตยถือกำเนิดขึ้นในสมัยกรีกโบราณ และพัฒนาการเรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน

ประชาธิปไตยทางตรง คือ ให้ประชาชนของประเทศใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรงในทางปฏิบัติ จะกระทำได้อีกต่อเมื่อประเทศนั้นมีจำนวนประชากรไม่มากนัก สามารถร่วมประชุมปรึกษาหารือกันได้ โดยตรงไม่ต้องมีตัวแทน ตัวอย่างประชาธิปไตยทางตรงในปัจจุบัน เช่น การลงประชามติ การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น

ประชาธิปไตยทางอ้อม คือ ประชาชนจะเลือกผู้แทนมาทำหน้าที่ปกครองประเทศ โดยให้เป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารแทนตน ใน ปัจจุบันประเทศต่างๆ ก็ใช้หลักการของระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมทั้งสิ้น ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่างๆ กัน ดังนี้

1. ประชาธิปไตยแบบรัฐสภา
2. ประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี
3. การปกครองแบบกึ่งประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา

⁶ เติ้งอ่าจ

⁷ สรุปรูปแบบ การศึกษาเพื่อพลเมือง (Civics Education) <http://aceproject.org/ace/topics/ve/vea/vea01/?searchterm=democracy>

ความหมายของประชาธิปไตยในวิถีของประชาชน

วิถีของประชาชน หมายถึง วิธีการในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย⁸

1. รู้จักการใช้เหตุผลในการตัดสินใจหรือข้อขัดแย้งระหว่างกัน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต้องเป็นไปตามหลักกฎหมายซึ่งเป็นวิธีการของผู้ที่เจริญแล้ว ไม่ใช่ทางลัด ไม่ใช่กำลังในการแก้ไขปัญหา
2. ความคิดเห็นแตกต่างเป็นเรื่องปกติของสังคมประชาธิปไตย ผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันอยู่ร่วมกันได้ ผู้ใช้วิถีชีวิตประชาธิปไตยต้องรู้จักรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน
3. ต้องมีวิจารณญาณในการรับและวิเคราะห์ ประเมินข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่างๆ ไม่ตื่นข่าว ไม่เชื่อง่าย
4. ต้องมีจุดยืน หรือมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง ไม่ยอมทำตามความคิดเห็นของผู้อื่นง่าย ๆ นอกจากจะถูกกลบเกลี้ยงด้วยหลักการและเหตุผลที่น่าเชื่อถือ
5. ยอมรับการปกครองโดยเสียงข้างมากและเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย
6. เคารพในศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของเพื่อนมนุษย์
7. มีจิตใจกว้างขวาง พร้อมทั้งจะยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ
8. สนใจกิจการบ้านเมืองและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของพลเมือง
9. เคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์หรือกติกาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างเคร่งครัด รู้จักหน้าที่ของตนเอง เสรีภาพของตนเอง เสรีภาพของผู้อื่น ผลกระทบของการกระทำของตนเองต่อผู้อื่น ต่อชุมชนและต่อประเทศชาติ
10. รู้จักประนีประนอมมากกว่าที่จะตั้งต้นที่จะเอาชนะกัน โดยอาศัยการรู้ เชิญบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมรับในเงื่อนไขของฝ่ายตนแต่เพียงฝ่ายเดียว
11. มองโลกในแง่ดี สมาชิกของสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีศรัทธาและความหวังต่อชีวิต กระบวนการในระบอบประชาธิปไตยนั้นอาจต้องใช้เวลา ความอดทน อดกลั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง
12. เป็นพลเมืองดีของประเทศ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของประเทศ มีความรัก ความภักดีต่อชาติบ้านเมือง ต่างพยายามที่จะประพฤติตนให้อยู่ในกรอบของกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม ช่วยกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ ช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากในรูปของสังคมสงเคราะห์ เข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเมืองให้สงบร่มเย็น เป็นต้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของประชาธิปไตยที่มีผลเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของทุกคนที่สำคัญมีดังนี้

⁸ ความหมายของประชาธิปไตย ซึ่งใช้สอนในชั้นเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม http://www.bp-smakom.org/BP_School/Social/Democracy-System.htm

มาตรา 2 ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มาตรา 3 อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม

มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

(5) ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับ การพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

มาตรา 236 คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(8) ส่งเสริมและสนับสนุน หรือประสานงานกับหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือสนับสนุนองค์การเอกชน ในการให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ดังนั้นการเรียนรู้ประชาธิปไตย จึงเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของพลเมืองไทยทุกคน และรัฐจะต้องสนับสนุนส่งเสริมให้พลเมืองมีโอกาสเรียนรู้และมีส่วนร่วมในทางการเมือง ไม่ว่าคนๆ นั้นจะยากดีมีจนอย่างไร

ความเป็นมาของแนวความคิดประชาธิปไตยในประเทศไทย

แนวความคิดที่จะนำเอารูปแบบการปกครองประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศไทยได้เริ่มต้นขึ้นให้เห็นรูปธรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงดำเนินนโยบายเพื่อเป็นการปูพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังเช่น โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินและสภาที่ปรึกษาในพระองค์เพื่อเป็นการถวายเป็นคารวะและความคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับการปกครองในปีพุทธศักราช 2417 หรือ ปฏิรูประบอบราชการปีพุทธศักราช 2435 และที่สำคัญคือการเลิกทาส ซึ่งนับว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กระแสความต้องการการเปลี่ยนแปลงการปกครองทิวความรุนแรงขึ้น พระองค์ทรงจัดตั้งเมืองสมมติขึ้นมีชื่อว่า “ดุสิตธานี”⁹ เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2461 ซึ่งตั้งอยู่ภายในบริเวณพระราชวังดุสิต เพื่อทดลองการปกครองบ้านเมืองในระบอบประชาธิปไตย¹⁰

⁹ <http://th.wikipedia.org/wiki/ดุสิตธานี>

¹⁰ <http://www.krama6.su.ac.th/tour/tour00.htm>

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติในปีพุทธศักราช 2468 พระองค์ทรงตั้งพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะวางรากฐานการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังปรากฏ หลักฐานและเอกสารการเตรียมการพระราชทาน รัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนหลายครั้ง แต่ถูกยับยั้งจากที่ประชุมอภิรัฐมนตรีสภาว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควร ช่วงเวลานั้นกระแสการเรียกร้อง การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความรุนแรงยิ่งขึ้น จนในที่สุดมีกลุ่มบุคคลที่เรียกตัวเองว่า “คณะราษฎร”¹¹ ได้ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุขจนถึงปัจจุบัน

จากประวัติศาสตร์ที่กล่าวมา ประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาถึง 77 ปีแล้ว แต่ว่าประชาธิปไตยของเรายังไม่ได้ผล สมบูรณ์แบบ เนื่องจากประชาธิปไตยคงไม่สามารถเกิดขึ้นได้เพียงการเรียนรู้หลักการเกี่ยวกับ ประชาธิปไตยในห้องเรียน แต่ประชาธิปไตยต้องลงไปถึง **ทักษะการปฏิบัติจริงในวิถีชีวิต แบบประชาธิปไตย** ของเด็กไทยตั้งแต่อยู่ในห้องเรียน รวมทั้งประชาชนต้องมี **จิตสำนึกรักและ ห่วงแทนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง**

ประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพียงระบอบเดียวเท่านั้น ที่ประชาชนมีเสรีภาพ ในการรวมกลุ่มและสามารถแสดงจุดยืนทางการเมืองของตนได้ โดยประชาชนจะได้รับการปกป้องจาก การใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบ และที่สำคัญที่สุดที่ประชาชนสามารถที่จะเลือก จะเปลี่ยนแปลง ถอดถอน ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้บริหารประเทศ หรือเลือกพรรคการเมืองที่จะเข้ามาบริหารประเทศได้อย่างสันติวิธี ผ่านกระบวนการการเลือกตั้งหรือกระบวนการการถอดถอน โดยไม่ใช้ความรุนแรง

แม้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะมีหลักการคืออย่างไรก็ตาม ถ้าประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดทักษะและขาดจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนขาด การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริงแล้ว การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นก็ก่อให้เกิดผลดี ตามหลักการ และเจตนารมณ์ดั้งเดิมได้

ประชาธิปไตยที่ตั้งบนความคาดหวังและสถานการณ์ที่เป็นจริง

แม้ว่าประเทศไทยจะได้นำรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขมาใช้ในการปกครองประเทศ แต่ในทางปฏิบัติเรายังมีปัญหาคความขัดแย้งทางการเมือง ที่ยังหาทางออกไม่ได้ มีปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งทุกระดับ ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เป็นจำนวนมากยังไม่ทราบถึงผลลัพธ์ที่ตามมาของการไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ไม่ทราบถึงผลเสียของการ ขายเสียงที่ทำให้ประเทศชาติไม่พัฒนาเท่าที่ควร ทั้งยังไม่สามารถแยกแยะคนดีและคนไม่ดี จนทำให้ ประสบความยากลำบากใน การเลือกผู้แทนที่มีความ รู้ความสามารถและจิตสาธารณะ อย่างแท้จริงมาบริหารบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าเหมือนประเทศแม่แบบประชาธิปไตย

¹¹ <http://www.odi.stou.ac.th/King7/coFacultyPub.asp>

เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองของไทยในปัจจุบัน บันทำให้สถานการณ์ทางการเมืองของไทยตกอยู่ในภาวะวิกฤติ เริ่มจากมีกลุ่มการเมืองภาคประชาชนที่เรียกกันว่า **“กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย”** มาชุมนุมวิพากษ์วิจารณ์ การทำงานฝ่ายรัฐบาล ในขณะนั้น และต่อต้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเชื่อว่าเป็นการแก้ไขเพื่อประโยชน์กับนักการเมืองบางกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันก็มี **“กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ”** หรือ นปช. ออกมาชุมนุมจนมีการเคลื่อนพลไปปะทะกัน และเมื่อเดือนเมษายน 2552 มีเหตุการณ์ที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงจนเจ้าหน้าที่ทหารต้องเข้าสลายการชุมนุมของกลุ่ม นปช. การประชุมประชาคมอาเซียนต้องล้มเลิกไป ทำให้เกิดบาดแผลทางใจกับทุกฝ่าย จนมีการยุบสภาในปี 2554 และมีการเลือกตั้งทั่วไป ทำให้มีการจัดตั้งรัฐบาลซึ่งมีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาเกิดความขัดแย้งทางการเมืองรุนแรงเมื่อรัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมความผิดทั้งหมดของทุกฝ่ายย้อนหลัง และมีการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฯ 2550 เพื่อให้สมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดมาจากการเลือกตั้ง กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ และต่อต้าน พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร ได้เดินขบวนและชุมนุมประท้วง โดยมีผู้สนับสนุนเพิ่มขึ้นจนมีการจัดตั้งคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กปปส.) ซึ่งได้กดดัน มีการปิดล้อมสถานที่ราชการ มีการปะทะกัน ระหว่างผู้ชุมนุม และตำรวจ บริเวณใกล้ทำเนียบรัฐบาล จนนายกรัฐมนตรีต้องประกาศยุบสภา และกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557 แต่เหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองยังไม่จบ เพราะ กปปส. เรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองก่อนมีการเลือกตั้ง และพรรคประชาธิปัตย์ประกาศไม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง ทำให้มีการขัดขวางไม่ให้มีการรับสมัครในหลายพื้นที่ มีการปะทะกันจนมีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต การเลือกตั้งในบางพื้นที่ไม่สามารถกระทำได้ แม้ต่อมาจะมีการจัดการเลือกตั้งตามวันที่กำหนด ก็ปรากฏว่ามีผู้ไปยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งจนศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการเลือกตั้ง ส.ส. ทั่วไป เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557 เป็นโมฆะ¹² แต่ กกต. ก็ยังไม่สามารถจัดการเลือกตั้งใหม่ได้ ขณะที่ผู้ที่ต่อต้านการทำงานของรัฐบาลรักษาการ มีจำนวนเพิ่มขึ้น จึงทำให้สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยมาถึงตัน และยังไม่สามารถหาทางออกให้สถานการณ์คลี่คลายไปได้

กลุ่มการเมืองแต่ละฝ่ายก็อ้างเหตุผลในการดำเนินการเพื่อผลประโยชน์แก่บ้านเมือง จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้เราพบว่าความคาดหวังที่มีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยยังอยู่ในลักษณะห่างไปจากหลักประชาธิปไตยในทางปฏิบัติมาก เพราะเรายังไม่สามารถแก้ปัญหาความแตกต่างทางความคิด ซึ่งเป็นเรื่องปกติของสังคมประชาธิปไตย ได้ด้วย หลักกฎหมายและหลักเหตุผล ตามวิถีทางอารยประเทศ โดยไม่ใช้กำลังในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ ความแตกต่างในทางความคิด ไม่จำเป็นต้องเกิดความขัดแย้ง หากเราเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เราก็จะสามารถ **“สงวนจุดต่าง แสวงหาจุดร่วมได้”**

การเรียนรู้จากสถานการณ์ที่เป็นจริง ย่อมจะทำให้เรามีประสบการณ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบมากขึ้น เพื่อให้นำมาเป็นต้นทุนในการศึกษา วิเคราะห์ และนำมาวางเป็นกฎ กติกา และแนวปฏิบัติที่เหมาะสมต่อไป

¹² th.wikipedia.org/wiki/กปปส.

ประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพียงระบอบเดียวที่ยึด หลัก สิทธิ เสรีภาพ เสมอภาค และภ ษราดรภาพ โดยเฉพาะหลัก ภษราดรภาพ (Fraternity)¹³ ซึ่งหมายถึง ความเป็นเพื่อน ความเป็นพี่น้อง มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันและปฏิบัติต่อกันดุจพี่น้อง ความเป็น นพี่ เป็น น้อง เป็น สิ่งที่ธรรมชาติมอบให้มนุษย์ ไม่เลือกปฏิบัติต่อผิวพรรณ หรือ เผ่าพันธุ์ที่แตกต่างกัน เป็นหลักการของ ผู้เจริญทางปัญญา ผู้ที่มีความเห็นต่าง กัน ไม่ทำร้ายกัน สามารถร่วมอยู่ด้วยกันฉันท์ พี่น้อง มีความเอื้อเพื่อ เอื้ออาทร มีความปรองดองกัน ซึ่งหลักการนี้เป็นหลักการที่สอดคล้อง กับพื้นฐาน วัฒนธรรมของไทยที่มีมาช้านาน

เศรษฐกิจพอเพียงกับประชาธิปไตย

หลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยก็คือ หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง¹⁴ ซึ่งเป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงชี้ให้เห็นถึงแนวทางการดำรงชีวิตอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไป ใน ทางสายกลาง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการในระบอบประชาธิปไตยที่ยึดหลักการประนีประนอม มากกว่าที่จะตั้งต้นที่จะเอาชนะกัน โดยไม่ขู่เชิญบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมรับในเงื่อนไขของตนแต่เพียง ฝ่ายเดียว

ความพอเพียง¹⁵ หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็น ที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการ เปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และ ความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุก ขั้นตอน

แนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินสอดคล้องกับหลักการในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ

ประการแรก เศรษฐกิจพอเพียงยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” ซึ่งคนในระบอบ ประชาธิปไตยต้องมีความคิดเป็นของตนเอง ต้องพึ่งตนเองได้ ไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ทำสิ่งใดๆ โดยไม่เกินกำลังของตนเอง

ประการที่สอง เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของประชาชน ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องรู้จักการรวมกลุ่มกันเพื่อให้เกิดอำนาจการต่อรอง เช่น การรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างพลังต่อรองกับนักการเมืองและรวมพลังเพื่อแสดงความเห็นผ่านสื่อต่างๆ เป็นต้น

¹³ http://th.wikipedia.org/wiki/เสรีภาพ_เสมอภาค_ภษราดรภาพ.

¹⁴ ศ. นพ เกษม วัฒนชัยมุมมอง “พอเพียง”, (http://www.positioning_mag.com/Magazine/Details.aspx?id=54043)

¹⁵ เศรษฐกิจพอเพียง, <http://www.chaipat.or.th/chaipat/content/porpeing/porpeing.html>.

ประการที่สาม เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลัก ภาราตรภาพ ที่ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยต้องอยู่ร่วมกันได้ฉันท์พี่น้อง ด้วยความเอื้อเฟื้อ เอื้ออาทร และปรองดองกัน

ฉะนั้น หากมีการนำหลัก เศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับแนวคิดในเรื่องประชาธิปไตย ก็น่าจะทันยุคสมัยและช่วยแก้ไขปัญหาวิกฤตแห่งความขัดแย้งของชาติไม่มากนัก

การเมืองมิติใหม่เพื่ออนาคตของชาติ

การเมืองแบบเก่าเป็นเรื่องของการขัดแย้ง โต้แย้งและใช้พลังอำนาจทางสังคมในแง่มุมต่างๆ เพื่อเอาชนะคะคาน ช่วงชิงการนำ ช่วงชิงอำนาจและผลประโยชน์ทางการเมือง การเมืองแบบใหม่เป็นเรื่องของการบริหารจัดการและการตรวจสอบการใช้อำนาจ การเมืองเป็นเรื่องการจัดการเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข การเมืองเป็นการจัดการการใช้อำนาจ บริหารจัดการ ไม่ใช่ต่อสู้แย่งชิง ในการพัฒนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม จำเป็นต้องสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในระดับที่รุนแรงอาจก่อให้เกิดความไม่มั่นคงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง หรือสังคม การพัฒนาเพื่อให้เกิดความสมดุล จำเป็นต้องสร้างความตระหนักของภาคีทุกฝ่าย ให้มีจิตสำนึกร่วมกันในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพหรือกระทำการใดๆ ก็ตาม ที่ไม่เอาเปรียบ เบียดเบียนซึ่งกันและกัน รวมทั้ง ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความร่วมมือ รวมตัว ร่วมคิด ร่วม ทำ บนฐานของความไว้วางใจ มีความเอื้ออาทรและมีสายใยความผูกพัน¹⁶

การแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองควรดำเนินการด้วยกระบวนการสร้างความสมานฉันท์ ซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลาในระยะยาวต้องแก้ปัญหาทั้งทางลึกและทางกว้าง แต่ความสำเร็จไม่ตายตัวขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและวิธีการในแต่ละพื้นที่ซึ่งแตกต่างกันไปไม่มีสูตรสำเร็จ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้นจะต้องเกิดจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ หรือมุมมองหรือทัศนคติ หรือความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ตั้งแต่หลักการที่ว่าการเมืองเป็นพื้นฐานของชีวิตทุกชีวิต ไม่อาจหลีกเลี่ยงการเมืองได้ เพราะการเมืองเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับประเทศในระบอบประชาธิปไตย

การสร้างสมานฉันท์ จะเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของการเมืองไทย ซึ่งจะต้องอาศัยความตั้งใจ และการมีจุดยืน การมีอุดมการณ์ใหม่ๆ ที่ยึดโยงอยู่กับผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญเพื่อนำไปสู่ความมีเอกภาพความสมัครสมานรักสามัคคีของคนในสังคมและประเทศชาติ¹⁷ และที่สำคัญจำเป็นต้องตั้งอยู่บน 3 เสาหลักที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยที่จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง ซึ่งได้แก่

¹⁶ ดร. สุทธิพล ทวีชัยการ , “กระบวนการการเลือกตั้งเชิงสมานฉันท์ ” ในหนังสือ 10 ปี กกต. ก้าวต่อไปเพื่อประชาธิปไตยที่ยั่งยืน, 2551, หน้า 83, 87

¹⁷ เพิ่งอ้าง, หน้า 94

เสาหลักที่ 1 คือ การเลือกตั้งที่เป็นเสรีและเป็นธรรม ทั้งนี้การเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรมมีความสำคัญอย่างมาก ที่จะป้องกันไม่ให้คุณคนใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนโดยใช้ประชาชนเป็นข้ออ้าง

เสาหลักที่ 2 คือ การยอมรับความแตกต่างในความคิดเห็นทางการเมือง ที่ การได้ชัยชนะในการเลือกตั้งไม่ได้เป็นการให้สิทธิกับผู้มีอำนาจในการกดขี่หรือไปดูแลกลุ่มคนที่ออกเสียงคัดค้านรัฐบาล รัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามา จะอ้างความชอบธรรมจากการที่ได้รับการสนับสนุนจากเสียงข้างมากเพื่อรักษาผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มที่สนับสนุนตน ทำนั้นไม่ได้ เนื่องจากกฎของเสียงข้างมากไม่ได้ให้อำนาจในการกดขี่หรือละเลยคนที่เห็นต่างจากรัฐบาล ถ้ากลุ่มเสียงข้างน้อยไม่ได้รับผลประโยชน์เท่าเทียมกันจากระบบการเลือกตั้ง สันติภาพจะไม่เกิดขึ้นในสังคม

สำหรับเสาหลักที่ 3 คือ หลักนิติธรรม หมายถึง ประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ถ้ากลุ่มการเมืองที่เข้ามามีอำนาจเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ความเป็นอิสระของอำนาจฝ่ายตุลาการเป็นหัวใจที่สำคัญของสังคมเสรีนิยมประชาธิปไตย การยึดถือหลักนิติธรรมจะช่วยป้องกันความพยายามที่จะทำลายเสรีภาพ การละเมิดการครอบครองในทรัพย์สิน หรือละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยหลักประการที่สำคัญ คือ ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย รัฐบาลใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นมืออาชีพแค่ไหน หากไม่เคร่งครัดในการเคารพหลักนิติธรรมก็จะสูญเสียความน่าเชื่อถือและความชอบธรรมในที่สุด

สิ่งที่ทำให้ประชาธิปไตยเข้มแข็ง คือ การตระหนักว่าประชาธิปไตยอาจไม่ใช่ระบบที่สมบูรณ์แบบ แต่ระบบอื่นอาจจะแย่งชิงกว่า หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ “ประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่การปกครองที่ดีที่สุด แต่เป็นการปกครองที่เลวร้ายที่สุด ” อย่างไรก็ตาม ในความเลวที่น้อยที่สุดนั้น ประชาธิปไตยจะดีที่สุด เมื่อประชาชนมีคุณภาพมากที่สุด หรือ “คุณภาพของประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชน ”¹⁸ เพราะประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจตัดสินใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการของประชาชน และจะเกิดประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจว่าอะไรดีจริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ที่แท้ ดังนั้น ประชาชนจึงต้องมีการศึกษารู้อ้อ มูล รู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยม นักการเมือง เพื่อให้เกิดสติปัญญาที่จะมาประสานความต้องการให้ตรงกับความจริง ความถูกต้อง และความดีงาม และประโยชน์สุขที่แท้ เพื่อให้สามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม และเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงแค่ตัดสินใจเอาสิ่งที่ตนชอบใจ¹⁹ ทั้งนี้ ประชาธิปไตยจะต้อง มีความพอดีที่เป็นสายกลาง ซึ่งองค์ประกอบและปฏิบัติการทั้งหลายได้สัดส่วนสมดุลกัน ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ไม่ดีเกินไป ไม่หย่อนไป เป็นไปอย่างรู้จักประมาณ มีดุลยภาพ²⁰ ซึ่งเกิดและเติบโตขึ้นมาจากภายในของประเทศนั้นๆ เอง เพื่อให้ได้รับการยอมรับและเพื่อที่จะประสบความสำเร็จ ความขัดแย้งภายในต้องได้รับการแก้ไขโดยสมาชิกในสังคมของประเทศนั้นๆ เอง การต่อรองอำนาจเพื่อให้ได้ความต้องการของตนได้รับการตอบสนองเป็นสิ่งของแต่ละกลุ่มผลประโยชน์ต้องจัดการกันเอง²¹ ตัวประชาธิปไตยก็คือวิถีชีวิตของคนที่อยู่ร่วมกันและช่วยเหลือกันจัดสรรความเป็นอยู่ให้ดี เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข

¹⁸ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ประชาธิปไตย จริงแท้... คือแค่ไหน, (พิมพ์ครั้งที่ 3), 2554, หน้า 54

¹⁹ เพิ่งอ้าง, หน้า 106-107

²⁰ เพิ่งอ้าง, หน้า 58

²¹ Dr. Hans Schumacher, อ้างแล้ว, หน้า 180

ตัวแท้ของประชาธิปไตยอยู่ที่ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ นำเอาสติปัญญาความสามารถของแต่ละคนมา
ร่วมกันแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ความเป็นอยู่ร่วมกัน ให้เป็นสุขและเจริญงอกงาม

สรุป

ในสถานการณ์ที่ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน แบ่งกันเป็นฝักเป็นฝ่ายอย่างชัดเจน
แม้การมีความคิดเห็นต่างกันเป็นเรื่องปกติของสังคมประชาธิปไตย แต่การที่คิดต่างนั้นกลายเป็นความ
ขัดแย้งและมีแนวโน้มที่เป็นไปในทางที่จะใช้กำลังต่อกัน เราจึงต้องร่วมกันคิดหาวิธีการแก้ ไขปัญหา
และหาแนวทางป้องกันปัญหาดังกล่าว ไม่ให้มีการใช้ความรุนแรงในอนาคต เราต้องเรียนรู้การอยู่
ร่วมกันและยอมรับความแตกต่างในความคิดเห็นของแต่ละฝ่าย เรียนรู้ที่จะเคารพกฎหมายและ
หลักนิติธรรม และปฏิบัติตามกติกาตาม **วิถีทาง ประชาธิปไตย เรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียง**
ที่ส่งเสริมการดำรงชีวิตให้ดำเนินไปใน **ทางสายกลาง** ไม่มุ่งมั่นตั้งต้นที่จะเอาชนะกัน โดยยึดถือ
ความคิดของฝ่ายตนแต่เพียงฝ่ายเดียว **ตลอดจนเรียนรู้การอยู่ร่วมกันแบบภรา ทรภาพ** อยู่ร่วมกัน
อย่างสมานฉันท์เป็นเพื่อน เป็นญาติ เป็นพี่เป็นน้อง เอื้ออาทรกัน และที่สำคัญคุณภาพของ การ
ปกครองระบอบประชาธิปไตยจะขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเป็น
สำคัญ²² หากเด็กและเยาวชนได้รับการบ่มเพาะคุณลักษณะประชาธิปไตยที่ดีในวันนี้ย่อมจะ
เจริญเติบโตเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยในอนาคตได้อย่างยั่งยืนต่อไป

²² ดร. สุทธิพล ทวีชัยการ , **ความสำคัญของการเรียนรู้ประชาธิปไตย** , ในหนังสือ 11 ปี กกต. การเรียนรู้
ประชาธิปไตยเพื่ออนาคต (2552) หน้า 61, 70